

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

138:1 • 2018

Enslavement in the Indian Ocean World, Kalmar, 8–9 september 2017

Slaveri i Indiska oceanen är ett ämne som oförtjänt länge legat i skuggan av den omfattande forskning som behandlar slaveri och slavhandel över Atlanten. Det finns goda skäl att hävda att omfattningen av slavhandel i Asien är volymmässigt jämförbar med den som bedrevs över Atlanten. Även kring Indiska oceanen innebar slaveri tvångsarbete och ofrivilliga omflyttningar av människor över stora avstånd. Som exempel kan nämnas att slavar som transporterades från Indiens kuster i dag har ättlingar från Sydafrika i väster till Brasilien i öster. Ändå har förhållandena för slavar i kring Indiska oceanen beskrivits som lindriga jämfört med det atlantbaserade slaveriet. Enligt den (tidigare) rådande tesen handlar det om skillnader mellan en mildare form av slaveri inriktad på tjänstgöring i ägarens hushåll, där det även uppstod ett slags intimitet mellan slavar och ägare, och en distanserad hårdare form av slaveri på atlantsidans plantager.

Föreläsningen om det milda slaveriet hörde till de frågor som diskuterades, nyanserades och ifrågasattes vid workshopen "Enslavement in the Indian Ocean World". Workshopen, vilken arrangerades i Kalmar av Linnéuniversitetets *Centre for Concurrences in Colonial and Postcolonial Studies* i samarbete med Amsterdambaserade *International Institute for Social History* (IISH), var en uppföljning av en workshop med liknande tema som hölls i Amsterdam i november 2016. Båda sammankomsterna speglar det växande internationella intresset för slaveri och slaveriliknande system i områden som binds samman av Indiska oceanen. De visar också på behovet och möjligheten att bygga vidare på viktiga landvinningar från 1980-talet då historiker som Anthony Reid och Gwyn Campbell publicerade nyskapande forskning om slaveri i och kring Indiska oceanen.

Workshopen i Kalmar öppnades med forskningspresentationer från två starka namn inom fältet: Richard B. Allen, som 2014 publicerade sin bok *European Slave Trading in the Indian Ocean, 1500–1850* (Ohio University Press), och Mattias van Rossum, som leder projektet *Between local debts and global markets: Explaining slavery in South and Southeast Asia, 1600–1800*, finansierat av Nederländska forskningsrådet. Allen argu-

menterade för att den historiska forskningen om slaveri i länderna kring Indiska oceanen nått en punkt där det är möjligt att göra stora framsteg genom att binda samman fallstudier för att se en större helhetsbild. Detta innefattar olika system av slaveri, inhemska och europeiska; att länka slaveri och slavhandel med system för migrantarbete; att undersöka om eller hur slavhandeln hänger samman med andra handelsnätverk kring varor som vi vet frekvent användes som bytesgods vid slavhandel, exempelvis textilier.

Även Mattias van Rossum lyfte behovet av att se hur lokala och globala system av slaveri var sammankopplade och interagerade med varandra. Han menade vidare att rådande teoribildning kring öppna och slutna system av slaveri inte fångar komplexiteten och samexistensen av olika system. I stället pekade van Rossum på möjligheten att utgå från effekterna de lokala och globala slaverisystemen hade på mobilitet, med hänsyn till både rumslig och social rörlighet. Typiskt för globala system av slaveri är kommodifiering som också har en mobiliserande effekt.

Tillsammans rörde sig de två dagarnas sessioner i tidsspännat från 1500-tal till tidigt 1900-tal med en rad nedslag i Sydafrika, Moçambique, Madagaskar, Indien, Sri Lanka, Indonesien, Filippinerna, Kina med flera länder och platser. Två svenska bidrag kom från historiker baserade vid Linnéuniversitetet: Hans Hägerdal, som också arrangerade konferensen, behandlade nederländsk inblandning i slavhandel i östra Indonesien under perioden 1600–1800. Främst baserat på nederländska arkivkällor kunde han visa att flera former av slaveri förekom parallellt och att det Holländska ostindiska kompaniet var djupt involverat i slavhandel samt även ägnade sig åt slavraider i egen regi. Stefan Amirell koncentrerade sin framställning på ett radikalt skifte i amerikanska representanters inställning till slaveri i Sulusultanatet på södra Filipinerna i perioden 1899–1904, från godkännande till fördömande.

Sammantaget kan sägas att det finns stora möjligheter att gå vidare både med fallstudier och mer syntetiserande arbeten om slaveriets historia i och kring Indiska oceanen. Detta blir särskilt fruktbart när forskare som arbetar med olika källor och språk slår sig samman. Flera kolonialmakter var inblandade liksom en mängd lokala aktörer. Som helt riktigt påpekades under workshopen finns det också behov av att studera slaveri som gick över land; stor tonvikt läggs i dag vid maritima handelsvägar. En annan viktig synpunkt är behovet av att involvera fler forskare som är verksamma i de direkt berörda länderna – internationellt betyder inte bara Europa och Amerika.